

ההשכלה כחיסון

הצעה לחזון ההשכלה וההכשרות

כל אזרח, בוגר מערכת ההשכלה הישראלית יישא כל חייו חיסון מפני עולם משתנה. חיסון המבוסס על סט מיומנויות, ערכים ויכולת למידה עצמאית, גישה בלתי אמצעית לתכני ידע רלוונטיים, וקשר רציף לשינויים בשוק העבודה.

ההמלצות העיקריות

1. לימודים מקוונים ולמידה מרחוק יוכרו כזכות בסיסית לכלל תלמידי ישראל.
2. יוקם "Appstore" של קורסים והכשרות שישמש את כלל הלומדים בישראל. כל חברה, מוסד אקדמי או בית ספר יוכל לבחור אילו מהקורסים יזכו להכרה שלו.
3. היקף בחינות הברגרות יוקטן, והתלמידים ימירו 20% מהלימודים בלימוד עצמאי של קורסים לפי תחומי העניין שלהם ובאישור בית הספר כולל פרויקטי גמר מוכוונים ומתואמים עם שוק התעסוקה.
4. מורים יוכלו ליצור ולהיות בעלי זכויות היוצרים של קורסים. המורים ישתלבו בליווי התלמידים בלמידה עצמאית.
5. לחברות וארגונים תהיה גישה למערכות לפיתוח קורסים דיגיטליים, ובכך יובטח כי הקורסים ישארו תמיד עדכניים רלוונטיים.

מטרה

משבר הקורונה ביטל לחלוטין, לתקופת מה, את ההוראה הפרונטאלית של מורה ולומדים במבנה של כיתה או אולם, ואנחנו תקווה שמודל זה לא יוחלף במודל של מורה ולומדים בסביבת "ZOOM" או דומיו. יחד עם התקווה וההזדמנות שמשבר זה מביא עימו, קיים חשש מהשקעת משאבים ומאמץ להיאחז במציאות טרום עידן הקורונה, מציאות שכבר לא תתקיים.

לנגד עינינו מטרה לבניית מודל שיצמצם את הפער החברתי, יעלה את רמת ההכשרה והפריור של העובדים, ויצמיח במדינת ישראל דור של לומדים המוכן לעתיד שלפנינו.

תמונת מצב ותחזיות

מערכת החינוך מצאה את עצמה ביום בהיר אחד בעין הסערה של משבר הקורונה. מערכות החינוך והתעסוקה עברו ברגע אחד ללמידה, הוראה ועבודה מרחוק - סינכרונית. עד שיפותח חיסון או שימצא פתרון למחלה וינתן לכל האוכלוסיה (להערכת מומחים לפחות עד 2022) החברה הישראלית תצטרך להמשיך לממש כללים של ריחוק חברתי. המשמעות המיידית לעשייה החינוכית ועולם ההכשרות היא לימודים בקבוצות קטנות, לימודים משולבים הכוללים מפגשים פיזיים ולמידה מרחוק (blended). למידה מסוג זה תהיה חייבת לאפשר שינוי של מודל הלימודים שהיה רווח ערב המשבר, מודל השם את המורה כמוקד הלמידה, ומקדיש את ההוראה רובה ככולה לטובת לימוד פרונטלי של תכנים. כבר כיום ישנה הבנה ציבורית שההוראה הלמידה וההכשרה המקצועית שכבר לא חייבות להתבצע סימולטנית.

הלימודים במערכת החינוך, האקדמיה וההכשרה המקצועית עברו כמעט בן רגע להוראה מרחוק תוך ניסיון לשחזר את שגרת הלימודים טרום הקורונה, לימודים מבוססי מורה-כיתה (למרות שבישראל החלו בבניית תשתיות לאומיות ללמידה דיגיטלית, כדוגמת [קמפוס](#) או [התכנית הדיגיטלית הלאומית של ממשלת ישראל](#), עוד לפני פרוץ המשבר, השימוש בהן עד כה היה מוגבל). לאחר שבוצע המעבר החד, השימוש בטכנולוגיה סינכרונית כבר איננו נחשב חדשני

ומשמש כאמצעי תקשורת בסיסי בסל הכלים האישי. בתוך כך, הצורך באמצעי קצה מחשובי מתאים (ונגישות לאינטרנט) הופך להיות זכות בסיסית של כל אזרח בישראל. קיימת סכנה ממשית לתהליך נשירה והגדלת פער של אלו שאין ברשותם סביבת למידה, הוראה ועבודה מרחוק הולמת שלא לדבר על יכולת התחברות מלכתחילה לכל המהפך שהתחולל.

מצב זה צפוי להשפיע בדרך שונה על כל אחד משלושת גורמי ההשכלה וההכשרה: מערכת החינוך, מערכת ההשכלה הגבוהה, ומערכת ההכשרות המקצועיות.

1. **מערכת החינוך** - ההוראה מרחוק צפויה להמשיך במינונים שונים באופק הנראה לעין. בימים כתיקונם מערכת החינוך נותנת מענה למגוון צרכים של ילדים וביניהם מענה רגשי וחברתי. לכל אלו ניתן לתת מענה במסגרת הכיתתית בה המורה פוגש פיזית את התלמידים רואה אותם ומשפיע על התנהגותם. בהוראה מרחוק מרכז הכובד הוא הכשרה והעברת ידע ופחות מענה חברתי-רגשי וחינוך ערכי. אם כן צפוי שיהיה צורך לחלק בצורה מובנית את לוח הזמנים והכיתות כך שמורים יוכלו לתת מענה לצרכים חברתיים ורגשיים בקבוצות קטנות, ויידרשו דרכים חדשות להעברת ידע מרחוק בשילוב כלים של הוראה א-סינכרונית.
2. בתרחיש זה מערכת החינוך צפויה לסבול מאתגר כח אדם מורכב, כאשר העומס על המורים יעלה, והמעבר לכיתות קטנות ייצור לחץ נוסף על מצבת כח האדם של המורים. קושי מהותי צפוי בשימור כלל אוכלוסיית התלמידים, וללא התערבות משמעותית, קיים סיכון לנשירת תלמידים והגדלת פערים חברתיים ופערים בהשכלה.
3. **ההשכלה הגבוהה** - מערכת ההשכלה הגבוהה צפויה להמשיך ולהתנהל בהוראה מרחוק. אך ככל שהלימוד מרחוק ימשך, ועל מנת להתמודד עם הקשיים והחסרונות של למידה והוראה מסוג זה יידרשו דרכי הוראה חדשות ומגוונות בנוסף להוראה הסינכרונית.
4. **ההכשרות המקצועיות** - שינויים מהותיים צפויים במישורים רבים והקשרים מגוונים. החל משינויים בהרגלי הצריכה של הלקוחות ועד אופן ההעסקה של העובדים ואפילו סוגי התעסוקה בתחומים שונים. שינויים אלו צפויים להביא עימם טרנספורמציה בכישורים הנדרשים מהעובדים כבר בעתיד הקרוב. מציאות זו מחייבת מתן הזדמנויות הכשרה לעובדים הרבים בשוק שכל ההתנהלות בו משתנה במהירות. ההכשרות נדרשות בשני מישורים:
 - שיפור יכולותיהם של עובדים בענפים שונים על מנת שיתאימו לדרישות הלקוחות והמעסיקים ויוכלו להמשיך בעבודתם.
 - הכשרת עובדים רבים שהמשבר גורם להם לאבד את מקום עבודתם והם צריכים ויכולים לעשות הסבה מקצועית. הכשרות אלו בהיקפים הנדרשים ובתנאי של דרישה לריחוק חברתי איננה יכולה להתבסס על מערכת הלמידה המסורתית (תואר אקדמי, או קורסי הכשרה של חברות המתמחות בכך) באופן בלעדי.

סיכונים והזדמנויות

ההוראה וההכשרה מרחוק נושאות בחובן הזדמנויות וסיכונים. ההוראה וההכשרה מרחוק הם הזדמנות יוצאת דופן לצמצום פערים חברתיים ומתן שוויון הזדמנויות. עם זאת, הפעלה לא נכונה של מערכות אלו יכולה להוות דווקא גורם המאיץ ומגדיל את הפער החברתי, בעיקר משום שהוראה והכשרה מסוג זה מיטיבה עם משפחות בעלי אוריינטציה דיגיטלית בהן יש אמצעי קצה טכנולוגיים המאפשרים למידה שכזו (מחשבים, טלפונים חכמים, רוחב פס גלישה מספק וכד') לצד יכולות אורייניות נאותות.

סיכונים

1. **נשירה** - עלייה בשימוש באמצעים דיגיטליים תוביל להאצה והעמקה בנשירה של תלמידים, נשירה שיהיה קושי לנטר. בנוסף, יהיה קשה לסייע לתלמידים אלו ללא הקשר האישי מורה-תלמיד. הדבר נכון גם למוסדות להשכלה גבוהה בהם מאבדים את הקשר האישי והשיוך החברתי מה שעלול להוביל להגדלת הנשירה.

2. **פערים לימודיים** - יצירה של תלות מהירה ודרמטית באמצעים טכנולוגיים עלולה להוביל לכך שתלמידים החסרים באוריינטציה דיגיטלית וגישה נוחה לאמצעי קצה לא יוכלו להפיק את המירב מהלימוד מרחוק. פער זה מושפע מנתונים אישיים של התלמיד וגם מנתונים אקסוגניים כמו תלמידים המגיעים ממשפחות במעמד סוציאקונומי נמוך, או לחילופין ממשפחות במעמד סוציאקונומי מבוסס בו ההורים עובדים ולא יכולים לפנות את הקשב והסיוע הנדרש לילדים.
3. פרוץ - הפרוץ בישראל נמוך ב-24% מהמוצע של ה-OECD והפער לא הצטמצם בעשורים האחרונים. בעקבות המשבר ישנה סכנה מהותית לפגיעה בהשכלה ובהכשרה המקצועית של העובדים שתוביל להרחבת הפער בפרוץ העבודה.

הזדמנויות

1. **הוראה מונחית למידה** - במוקד התהליך ההוראתי הנכון נמצא התלמיד. כיום, עם הטכנולוגיה הקיימת, והשימוש המאסיבי בהוראה מרחוק נוצרה הזדמנות לשלב פדגוגיה מותאמת אישית דרך השימוש בכלים דיגיטליים קיימים או כאלו שיפותחו בעתיד. שימוש בכלים דיגיטליים יכול לאפשר לכל תלמיד לבחור, להעמיק ולהרחיב את תכני הלימוד בהם הוא רוצה להתפתח ובכך לממש את הפוטנציאל האישי טוב יותר. גם המשוב על הלמידה יוכל להיות מותאם אישית ובכך הוא ישקף טוב יותר את איכות הלמידה של כל תלמיד ותלמיד באופן ספציפי. שיטת הלימודים שנכפתה עלינו חשפה כשרונות ויכולות שלא באו לידי ביטוי לפניכן. הגילוי הזה, יפה לו שיהיה חלק ממתן הזדמנות להתנסות לכל ילד ומתבגר בדרכו להיות אזרח.
2. **הכוונה ללמידה עצמאית** - מיומנות מרכזית נידרשת בעידן הלמידה הדיגיטלי וההכשרה לאורך החיים (Lifelong Learning) הינה יכולת למידה אוטונומית. לימוד עצמאי חיוני לחוסן תעסוקתי בסביבה בה העולם משתנה מהר. הריחוק החברתי מחדד את הצורך בהכשרת התלמידים ללמידה בסביבות מסתעפות, בהקניית מיומנויות לחשיבה אנליטית, יצירתית וביקורתית, וגם בהתנסות בפרקטיקות תקשורת מסוגים שונים תוך שימוש באמצעים מגוונים ועבודת צוות. כלים אלו עתידים לשמש את התלמיד גם בבגרותו ולהובילו להישגים מעבר לתקופת הלימודים.
3. **הגדלת היצע הלימודי** - הורדת חסמים גיאוגרפיים ופיזיים של סביבת הלמידה מאפשרת למנף את הגמישות לטובת הגדלת היצע מוצרי ההשכלה. ניתן לספק ללומדים (תלמידים, סטודנטים והכשרות מקצועיות) נושאי לימוד רבים יותר, שמספר התלמידים המעוניינים בהם גדול, אבל הם מפוזרים מבחינה גאוגרפית. כיתות לימוד ווירטואליות שמקבצות תלמידים מכל הארץ הן פתרון טבעי לפיזור הגיאוגרפי.
4. **מגוון מודלים בהוראה** - הורדת החסמים הגיאוגרפיים על ידי שימוש בהוראה דיגיטלית מאפשרת מימוש מודלים מגוונים בהוראה. מגוון זה יכול לאפשר לכל לומד, ולכל אדם מלמד למצוא את הדרך המתאימה לו ביותר ולמימוש מיטבי של יכולותיו. לדוגמא, מימוש המודל האוניברסיטאי של מרצה/מתרגל, כאשר החומר הפרונטלי מועבר על ידי מומחים בקבוצות גדולות, והעבודה היחידנית מונחית על ידי המורים בכיתות או בקבוצות קטנות.
5. **ייחודיות ישראל בעולם** - ישראל היא מדינה קטנה ולכן העלות לביצוע שינויים מהותיים איננה גדולה. כמו כן, ישראל מאופיינת בתעשייה מוטת ייצוא משמעותית אך מוגבלת בהיקפה, בעיקר בתחומי ההייטק והביטחון. בניה מושכלת של מערך הכשרות דיגיטליות יכול להוביל לעליה של עשרות אחוזים במספרי המועסקים בחברות טכנולוגיות, וכן להוות הזדמנות להיפתח לעולם ההכשרות והתעסוקה הבינלאומי, ובנוסף לעבוד מתוך המדינה בחברות בינלאומיות ובכך להדק את קשרי התעשייה, העבודה והמסחר עם חברות אלו.
6. **הקטנה של עומסי תנועה והקטנת זיהום סביבתי** - המעבר להכשרות ולמידה המשלבים כלים דיגיטליים מגוונים יקטינו משמעותית את עומסי התנועה בכל הארץ, ובכך יעלו את פרוץ העבודה, ויקטינו את זיהום האוויר הנובע מהם.

מינוף המשבר - מהלכים ליישום

קיים קושי לכל מערכת גדולה, בוודאי גדולה כמו מערכת החינוך והמערכת להכשרה מקצועית, להתאים את עצמה חדשות לבקרים לצרכים משתנים. כאשר השינוי בשוק העבודה נמדד בשנים, ולעיתים אף חודשים, קשה למערכת שעובדת בקבועי זמן של עשורים להתאים את עצמה. עידוד הלמידה העצמאית יאפשר לחבר בצורה ישירה ודינאמית בין החברות והארגונים שמרכיבים את שוק העבודה, לבין ציבור הלומדים בשלבי החיים השונים וכך ייצור את הגמישות הדרושה כל כך למערך ההשכלה וההכשרה במאה ה-21, הן בעיתות רוגע, ובמיוחד בתקופות משבר. הגמישות והיכולת לבצע התאמות מהירות המגיעות מהשטח, הן הבסיס להעלאת רמת החוסן האישי של העובדים, ושל שוק העבודה כולו.

מתן אפשרות של בחירה לתלמידים הוא מרכיב מפתח בהצעה שכן באופן זה מוצרי השכלה והכשרה מתחרים על ליבו של התלמיד מבחינת הייתרון שהן נושאות בחובן, ובו בעת, המוטיבציה הנובעת מהבחירה החופשית מאפשרת לקדם את כל האוכלוסיות.

המערכת המוצעת תאפשר לשוק העבודה והאקדמיה לתת איתות מהיר למערכת החינוך ולתלמידים על הכישרים הרלוונטיים בכל נקודת זמן, ותאפשר למערכת את הגמישות להתאים את עצמה לעולם המשתנה. המערכת תאפשר לארגונים מהסקטור הפרטי, מהמגזר השלישי, ולעוסקים בהוראה והדרכה להעלות קורסים שיכולים לשמש גם את התלמידים וגם את שוק העבודה, ובתי הספר והתלמידים יבחרו את מה שהכי נכון ומתאים עבורם.

מבנה ההצעה

- זכות בסיסית** - לצד חוק חינוך חובה, לימודים מקוונים ולמידה מרחוק יוכרו כזכות בסיסית לכלל תלמידי ישראל, ובאחריותו של משרד החינוך לוודא שלכל תלמיד בישראל יש יכולת ואפשרות ללמידה איכותית מרחוק.
- יוקם "Appstore" של קורסים והכשרות** (לדוגמה על-ידי הרחבת campus.gov.il - אינדקס של קורסים מהארץ והעולם. בסביבה זו יוכלו מורים, סגל אקדמי, אנשי תעשייה, וארגונים להעלות קורסים שיבוקרו ברמה בסיסית על ידי משרד החינוך / המוסד האקדמי/ משרד העבודה כדי לוודא שהם לא מטעים, או חסרי ערך.
- אימוץ**: האינדקס יציג דירוגי לומדים של הקורסים, וגם אימוץ (endorsement) של גופים שונים את הקורס. לשם הדוגמה בלבד: המחלקה לביולוגיה באוניברסיטת תל-אביב, חברת "ישקר", המפקח על הבגרות בהיסטוריה, יחידה 8200. ניתן יהיה לשרשר קבוצת קורסים כינו-תואר' ולהתנות הרשמה לקורס בהשלמת קורס קודם בשרשרת. האימוץ הוא המנגנון העיקרי דרכו שוק העבודה והאקדמיה יוכלו לתקשר עם ציבור הלומדים ולעדכן אותם לגבי הערך של הכישרים השונים אותם הם רוכשים. חברות וארגונים יוכלו לציין קורסים אשר יקנו יתרון בקבלה לתפקידים שונים, וגופים אקדמיים יכירו בקורסים לטובת לימוד לתארים.
- זמינות ונגישות** - הקורסים יהיו פתוחים לכלל האזרחים במדינה, כאשר עסקים יוכלו לממן את ההשתתפות בקורסי ה-Appstore לעובדים שלהם. המימון יזכה לעידוד באמצעות תמריצי מס והטבות נוספות כדי לקדם את פיתוח ההון האנושי במשק, ומימוש החזון של למידה לאורך החיים. המוסד לביטוח לאומי יממן את השתתפותם של מובטלים.
- חופש בחירה למוסד החינוכי** - לכל בית ספר ינתן החופש לבחור רשימה רחבה של קורסים שאותו הוא מאשר לתלמידיו. התלמידים יוכלו לבחור את הקורסים בהם הם מעוניינים מתוך אלו שאישר בית הספר, ויהיו מחוייבים מול בית הספר להשלים בהצלחה את הקורסים. בתי הספר יאפשרו ליווי בית ספרי לתלמידים הזקוקים לתיווך בלמידה הדיגיטלית.
- יום בשבוע** - יוגדר יום בשבוע עבור החטיבה העליונה בבית ספר תיכון בו הלמידה היא עצמאית, ואיננה מבוססת על המפגש מורה-כיתה. לאחר תקופה ניתן יהיה ליישם את המודל גם בחטיבות הביניים ובתי הספר היסודיים בהתאמות הנדרשות.
- הקטנת עומס הבגרויות** - היקף בחינות הבגרות יוקטן בצורה פרופורציונלית, לפחות 20%, כדי לתת מקום פורמלי בתעודת סיום הלימודים הבית ספרית להכשרות עצמאיות.

8. **תפקידי המורה** - למורים במערכת זו תפקיד הן כמפתחי קורסים, הן כמורים בבתי הספר, והן בליווי פעילות התלמידים במרחב הדיגיטלי ובדיקתה.

▪ מורים יוכלו ליצור ולהעלות קורסים שיפותחו על ידם באופן עצמאי, תוך תגמולם בהתאם למספר הלומדים בקורס שהעלו ושמירת זכויות היוצרים שלהם, ולצד הכרה של משרד החינוך בשעות הפיתוח והתחזוקה של קורסים אלו. לשם כך המורים יקבלו גישה למערכות לפיתוח קורסים דיגיטליים והכשרה מתאימה.

▪ כמתכנני הוראה משולבת: הקורסים בסביבת הלמידה יוכלו להיות א-סינכרוניים, סינכרוניים, או קורסים היברידיים בהם חלק מהלמידה היא א-סינכרונית העברת ידע בלמידה מקוונת לצד למידה בקבוצות קטנות בהן מתרגלים ובוחנים יישומים של הידע. מורי בתי הספר יוכלו להשתלב כמנחי קבוצות בקורסים המשולבים.

▪ ליווי תלמידים והכוונתם בבחירת הקורסים המתאימים להם לצד מתן תמיכה בתהליך הלימוד הא-סינכרוני.

9. **דינאמיות והתאמה לצרכי התעשייה** - לחברות וארגונים תהיה גישה למערכות לפיתוח קורסים דיגיטליים, ואלו יוכלו לפתח קורסים להכשרת עובדים, קורסים אלו יכולים לשמש את העובדים בחברה, וגם לסייע בהכשרה של עובדים עתידיים למשק בתחום. ארגונים ועובדים שיפתחו קורסים, וילמדו קורסים יזכו להכרה ותגמול בצורת הטבות מס.

במסמך זה בחרנו להתמקד בהזדמנויות שמשבר הקורונה יכול להביא איתו, הזדמנויות שיכולות להוביל את מערכת החינוך, ההשכלה הגבוהה וההכשרה לפסגות חדשות. משבר הקורונה מציב את ישראל בפני צומת דרכים מכריע. המשבר הוא מכונת זמן שלוקחת אותנו, לרגע, לעתיד רחוק, שבימים כתיקונם היה לוקח שנים רבות להתממש. הרמב"ם מספר במורה נבוכים על ההולך בלילה חשוך, כשלרגע מבליח הברק ומראה לו את הדרך בבהירות, לפני שהחשיכה חוזרת. כמו אותו הלך, המשבר הנוכחי מאיר לכולנו את העתיד בו משק העבודה משתנה במהירות ותפקיד מערכת החינוך וההכשרה משתנה בהתאם ומתרכז בלימוד מתמשך והתפתחות מתמדת. בעתיד שכזה, כישורי הלמידה העצמאית שאספנו בתחילת הדרך משמשים אותנו כחוט השני לאורך כל מסלול חיינו. מוטלת עלינו החובה ללכת בדרך אשר תיקח את אזרחי ישראל אל עבר אותו עתיד.

תודה למי שנרתמו ל"צוותי ההתנעה" (לפי סדר ה-א'-ב') רשימה ראשונית בהחלט - מוזמנים להצטרף

צוות מוביל

- יהונתן אדירי - מנכ"ל, Healthy.io
- מייקל אייזנברג - מייסד ושותף-מנהל, קרן Aleph
- יעל אלעד - שותפה-מנהלת, קרן Aleph
- פרופ' דן אריאלי - פסיכולוג וכלכלן התנהגותי
- אליאור בר - מנהלת האסטרטגיה, תנועת אור, מנהלת יוזמת 'מדינה למופת'
- ישראל דנציגר - יום ומנכ"ל הייטק, מנכ"ל משרד הגנת הסיבה לשעבר
- ד"ר דנה הלר - מומחית בניהול סיכונים ויעוץ אסטרטגי, Tech for Impact
- אילן כהן - מנהל יום ישראלי בתחום התכנון האסטרטגי, יו"ר תנועת אור
- פרופ' דוד פסיג - עתידן
- ד"ר קירה רדינסקי - סמנכ"לית טכנולוגיה ויו"ר, Diagnostic Robotics
- ערן שיר - מנכ"ל, Nexar
- דניאל שרייבר - מייסד ומנכ"ל, LEMONADE

צוות התעשייה והכלכלה

- מוביל צוות - ישראל דנציגר - יום ומנכ"ל הייטק, מנכ"ל משרד הגנת הסיבה לשעבר
- דפנה אבירם ניצן - מנהלת מרכז ממשל וכלכלה, המכון הישראלי לדמוקרטיה
- ד"ר אייל דורון - חוקר ומפתח חשיבה יצירתית, מרצה במרכז הבינתחומי
- מוטי לוי - מנכ"ל, חיפה כימיקלים
- יוני ליימן - מנכ"ל, אורטל השקעות
- קרין מאיר רובינשטיין - מנכ"לית ונשיאה, האיגוד הישראלי לתעשיות מתקדמות (IATI)
- יוחנן פלסנר - נשיא, המכון הישראלי לדמוקרטיה
- רביב צולר - מנכ"ל, כיל
- מירב קינן - מנכ"לית, איגוד ההייטק במסגרת התאחדות התעשיינים
- פרופ' ערן רזין - המחלקה לאנוגרפיה, האוניברסיטה העברית וסגן ראשת איגוד המתכננים בארץ
- ד"ר רון תומר - נשיא התאחדות התעשיינים

צוות הבראות

- מוביל צוות - ד"ר רוני צבר - מייסד ומנהל רפואי, מרפאות צבר
- פרופ' אבישי גולדברג - ראש המחלקה לניהול מערכות בריאות, אוניברסיטת בן גוריון בנגב
- פרופ' נדב דודוביץ' - מומחה לאתיקה רפואית, ראש ביח"ס לבריאות הציבור, אוניברסיטת בן גוריון בנגב
- ארוז מלצר - יו"ר דריקטוריון, הדסה
- ד"ר אסי סיקורל - הנהלה ראשית, קופ"ח כללית
- ארוז שימקו - סגן מנהל, המרכז הרפואי בני ציון
- ד"ר יאיר שינדל - מייסד ומנכ"ל, קרן אמון

צוות התיירות

- מובילת צוות - אילנית מלכיאור - ממונה על התיירות, הרשות לפיתוח ירושלים
- מוביל צוות - יוסי מתאל - מנכ"ל, לשכת מארגני התיירות הנכנסת
- אורי אברוסקין - מנכ"ל, שר-אל
- חיים אחוין - בעלים, מלון גליליון
- שאל גולדשטיין - מנכ"ל, רשות הטבע והגנים
- חלי יעקבס - מנכ"לית, תיירות ניר דוד
- גל מור - שותף מייסד אברהם הוסטלס וטורס
- לילך נגיד - ראש מנהלת העיר השניקה, עיריית ב"ש
- אורי סירקיס - מנכ"ל, ישראייר
- ננמה ספיר - מנכ"לית, I love bash
- ד"ר שחר שילה - חוקר תיירות ומפעיל חברת י"ר.א.ש. תיירותי ליישע ותכנון תיירות

צוות השכלה והכשרות

- מוביל צוות - ערן שיר - מנכ"ל, Nexar
- פרופ' דוד הרמן - מרצה בחינוך ומפעיל בקידום החינוך הכללי והיהודי
- יניב סז - מנהל, תיכון בן שמן
- פרופ' גילה קורץ - דיקנית הפקולטה לטכנולוגיה למידה, המכון הטכנולוגי חולון HIT
- ד"ר אלעד שגב - מרצה למתמטיקה במכון טכנולוגי חולון HIT, ומרצה לחשיבה יצירתית וקידום החינוך בישראל
- ד"ר דני שטיינץ - מנהל, התיכון הישראלי למדעים ולאמנויות

צוות התחבורה

- מובילת צוות - יעל אלעד - שותפה-מנהלת, קרן Aleph
- תומר גושהף - מתכנן מחוז דרום, מנהל התכנון
- שי לינדר - מנכ"ל, כביש 6
- ירון רביד - מנכ"ל, סיטיפס

צוות מדד החוסן הכלכלי - תעסוקת י של משקי הבית

- ד"ר דנה הלר - מומחית בניהול סיכונים ויעוץ אסטרטגי, Tech for Impact
- יובל סמט - מנכ"ל ומנהל מוצר, riseup
- נירית נדסי - מומחית לשירותים פיננסיים וחינוך פיננסי

תודה לכל השותפים והשותפות, שעבדו וסייעו בכתיבה, מחקר, עריכה, עיצוב, ודיגיטל

- אדווה אזולאי
- אורי אר
- אופיר ארנון
- לאה ברודנר
- אלונה גבריאלוב
- ד"ר תומר דקל
- ד"ר תומר דקל
- ד"ר תומר דקל
- איתי טריפמן
- עדן לביא
- עמית משגב
- הגר סגרון
- אופיר מישר
- מור פישר
- עדי פריטוש
- אהרלה קדרון
- רומי קנטי
- אורי רט
- איילת ריבלין

